

Teologien omkring diakonbegrepet

Pastor Alf B. Oftestad.

Kirken har begynt å tenke diakonalt, og blåse nytt liv i en embetsfunksjon som tidligere bare har eksistert i rammen av kirkens liv og gjerning og ofte som en begrepsløs beredskapstjeneste.

Kirken begynner å tenke diakonalt. Diakonien må også tenke kirkelig.

Førsten foreløpig hjelpedefinisjon:

Diakoni er gode gjerninger i en eller annen form. En funksjon i og utenfor kirken.

Hva er diakoniens problem i dag? Det henger sammen med kirkens situasjon i vårt samfunn.

Samfunnet blir stadig mer sekularisert. Staten utvikler selv sin egen diakonale tjeneste som er sekulære tjenester. Disse tar diakoniens plass, det er en sekulær sjelesorg, en sekulær helse- og sosialtjeneste. Stat og samfunn glir mer og mer over i hverandre. Kirken og derav diakonien har et uoppklart forhold til samfunnet.

Kirkens identitet blir et problem. Hvilken oppgave har den i samfunnet? Hva er det å være kirke? Vet vi hva kirken er, så vet vi også hva diakonien er? Kirkesyn og diakonisyn henger nemlig sammen. Kirkens identitet er blitt et problem og derfor er det også blitt et problem hva frelse er og hva kristen tro og kristen etikk er.

I. Diakonisynt og teologisk grunnholdning.

Hva er diakoni som kirkelig tjeneste? Da må kirkens identitet klargjøres og så hvordan man forpakter den diakonale tjeneste i en samfunns-situasjon som vår, i et sekularisert og pluralistisk samfunn.

Diakonidebatten er levende, og det leveres mange bidrag til den fra flere kanter.

Et meget positivt bidrag til arbeid for avklaring var det seminar som Diakonkretsene på Østlandet tok initiativ til i slutten av mers måned. Deltakelsen var meget god, ca. 50 diakoner fra hele Østlandet kom sammen med lærere og studenter fra Diakonhjemmet og Norsk Diakonhøyskole til en hel ettermiddags drøftelser.

Lektor i diakoni/teologi ved Diakonhjemmet, pastor Alf B. Oftestad var foredragsholder. Hans foredrag dannet grunnlaget for gruppearbeide og senere drøftelser i plenum.

I to nummer av Diakonos gjengir vi i sin helhet pastor Oftestads foredrag.

Det er en rekke teologiske strømninger som influerer på den diakoniteologiske drøftelse. Tre aktuelle:

For det første ortodoksiens lutherdom. For det andre vekkelsesbevegelsene. For det tredje en sekulær teologisk strømning.

Først ortodoks lutherdom (ikke å forveksle med konfesjonell lutherdom). Den Lutherske Kirke har vært, og er, en lærekirke. Det har vært, og er, dens styrke og denne tradisjon skal vi bevare, ikke minst i dag. Man taler om læren, bekjennelsen, skriften eller bibelboken. Det har alltid vært sentrale begreper. Den læremessige dominans nådde høydepunktet i ortodoksiens tid. Ortodoksien var dogmatikkens og lærersystemenes tid. Den hadde et sterkt drag av intellektualisme og en fremhevning av det teoretiske. Læren ble fremhevet fremfor forkynnelsen. Kirken ble en skole for den rette lære. Derfor møtte også den første organiserte diakoni i moderne tid, på 1800-tallet som vi i alt vesentlig grad flyter på i dag, sine sterkeste motstandere fra den ortodokse leir. De var redd diakonien ville forkludre læren om rettferdiggjørelsen ved tro alene. Dette ble også understreket av ortodoksiens katareristiske kirke- og samfunnssyn. Typisk er trestenderlæren: Den geistelige, den verdslige myndighet og folket. Dette var ikke lenger grunnlaget for den etiske drøftelse om å stå til ansvar for Gud både som alminnelige borgere og medlem av kirken. Men stedene ble adskilt. Det ble vanntette skott mellom dem. Kirke og samfunn ble skilt fra hverandre. Kirken hadde ikke ansvaret overfor samfunnet fordi samfunnet var kristent.

Ortodoksien har dominert også den senere lutherdom, derfor har man hatt vanskelig for å begrunne diakonien som et kirkens kjennetegn. Kirken er der hvor evangeliet læres rett og sakramentene blir rettelig forvaltet. Denne vridningen på Augustiana 7, karakteriserer ortodoksien. De hellige samfunn glemte man, eller sa meget riktig at det var en frukt av nådemidlene. Men omsorgen og bekymringen for dette samfunn ble skjøvet i bakgrunnen. Følgelig ble også diakonien og diakoniembetet skjøvet ut. Diakonien var vanskelig å få plassert. Diakoni var kristen tjeneste i de verdslige yrker. Man tenkte individualistisk. Diakonien ble gjort lik med individuell etikk. Man skjelnet ikke mellom diakoni og samfunnets omsorg. Men det samfunn som dannet forutsetning for dette er borte i dag. Det er idag sekularisert. Men ortodoksiens anliggende at kristen tro er lære, kan vi ikke forlate.

Den andre teologiske strømning er den pietistiske vekkesbevegelse som også innenfor lutherdommen har båret diakonien fram. For dem var kristendom liv, Guds folk og samfunnet av de hellige, vennsamfunnet var nøkkelord i kirketenningen. Man tenkte personlig og i opplevelse, omvendelse og erfaring. Guds menighet var samfunnet av enkeltmennesker og individer. Den enkelte kristnes liv, fromhet, kall og idealisme ble fremhevet. Man orienterte seg ikke ut fra Guds menighet men ut fra individet. Den enkelte kristnes personlighet og indre liv med Gud ble ansattspunkter. Men man kom ikke til rette med samfunnet og heller ikke med kirken. Det hele var bare personlighetens utvikling. Og innenfor denne tradisjonsstrøm som har vært dominert også her hjemme måtte diakonien som en kirkelig størrelse gi tapt. Løhes og Wicherns linje, dvs. den kristelige diakoni, måtte gi tapt til beste for Fliedners reformerte fra Kaiserswerth. Det ble moderhuset frem for den lokale menighet, anstalt og institusjonsdiakoni på siden av menighetslivet, og man innviet på det subjektive kall og utdannelsen uansett hvilken stilling man gikk til. Diakonien ble egentlig individuell etikk og fromhetsliv. Likevel skal det sies at denne tradisjonsstrøm skylder vi stor takk fordi den har båret diakonien fram.

Den tredje er kan hende vanskeligere å kartlegge. Den er mer difus og også ny. Men man merker visse ansatser til et nytt diakonisyn som adskiller seg fra det siste. Det er samfunnsorientert og politisk. Etter hvert som moderhusdiakonien løstes opp og kallsopplevelsen ble problematisert har samfunnet, det praktiske, tilpassningen og hensiktsmessigheten kommet sterkere inn i bildet. Utgangspunktet for diakonien synes stadig mer å bli samfunnsproblemen som i og for seg er et viktig anliggende, men diakoniens kirkelige utgangspunkt blir skjøvet i bakgrunnen. Teologien,

kristendom og kirke, blir gjerne henvist til det oppbyggelige sjelesørgeriske og til å ta hånd om det individuelle fromhetsliv eller til å gi visse momenter til nærmere overveielse for samfunnsvitenskapene, men hele tiden på diakoniplan ikke normativt. Diakonien legitimerer seg på samfunnets premisser. Det alminnelige yrkesmessige ved diakonien blir fremhevet fremfor det kristelige.

Det er den alminnelige humanitet som er utgangspunktet og man gir det en skapelsesteologisk begrunnelse. Det tradisjonelt kristologiske og den spesielle åpenbaring som har sitt nedslag i Skriften, er ikke lenger basis for diakonien. Men det naturrettslige almentmenneskelige danner grunnlaget, samtidig som den bibelske og lutherske syndefallsrealisme faller bort. Dette gjør det selvsagt lettere å komme det alminnelige filantropiske og offentlige helse- og sosialarbeidet i møte.

Men forskjellen mellom dette arbeidet og diakonien er vanskelig å få øye på og definere. Innenfor denne retning har man også problemer med å begrunne Guds lov som et åpenbart korrektiv gitt oss i Skriften. Det alminnelige borgerlige liv er underlagt fornuften. Hverken Skriften eller teologien kan gi oss normative etiske retningslinjer for samliv mennesker imellom, konferer kvinnesaksdebatt og akseptering av homoseksualitet, gruppeekteskap osv. Kirken i sitt liv og virke, i sin forkynnelse og handling innen Guds åpenbarte lovs ramme i og vis å vis samfunnet blir problematisk dvs. den faller helst bort. Hvis man i hele tatt kan tale om diakoni i denne sammenheng er det individuell etikk med et sterkt samfunnsengasjert eller en form for sosialetikk. Men den kritikk man mener å utøve overfor samfunnet kan umulig bli særlig dyptgående, da man befletter seg på å legitimere seg på de almenmenneskelige forutsetninger og på samfunnets premisser.

Hvilken teologisk grunnholdning skal vi ha til diakonien? Ortodoksien er foreldet i sitt samfunnsyn og gjør ikke alvor av at kristentroen omsettes i gjerning. Pietismen er privat og personorientert fromhet. Den kirkelige forankring blir borte og p.g.a. den personorienterte tenkning blir man uten kategorier for å foreta en teologisk forståelse av samfunnet.

Sekualiseringsteologien har et alt for positivt syn på denne almene humanitet, slik at Guds åpenbaring av lov og evangelium ikke tas alvorlig. Det gjelder spesielt lovåpenbaringen.

For det første: Diakonien må ha et normativt utgangspunkt i skriftåpenbaringen når den nærmer seg menneskene og samfunnet.

For det andre: Diakonien må videre være grunnlagt i kirken, institusjonelt knyttet til den.

For det tredje: Den må ha et rett forståelse av det samfunn den skal rettes mot, dvs. være seg bevisst den menneskelige virkelighet en skal virke i. Den må ha en rett distanse fra verden men samtidig vilje til å virke i den.

Altså det første: Diakonien må være skrifttro. Hva sier skriften er det avgjørende. Det gjelder skapelsesteologien, de grunnleggende ordninger satt inn av GUD i sitt skaperverk, og som han har åpenbart i sitt ord. Lovåpenbaringen som han ber oss i sitt ord om å følge.

Det andre: Det neste er syndefallrealismen. Vi lever i en verden falt fra Gud i opprør mot HAN. Skriften forteller meg om dette fallet — motstand overfor Gud og at verden ligger i det onde — skapelsen er korrumpert og dette kan ikke underslås når jeg skal møte denne vår verden, dvs. når den diakonale gjerning skal utøves. Guds dom hviler over vår virkelighet.

Det tredje: Skriften gir meg også den spesielle åpenbaring i Jesus Kristus; nåden og sannheten kom med HAN, troen på HAM — evangeliet er det eneste som frelser. Det alene er det som gir den fulle og hele frelse og dette kan vi bare formidle ved ordet — vitnesbyrdet om HAN. Det må sies at ordet om Kristus er en beretning som må fortelles eller forkynnes.

II. Diakoni — en kirkelig tjeneste.

Diakonien må ha sin basis i kirken — institusjonelt være knyttet til den. Skal diakonien beholde sin egenart må den orientere seg ut fra Guds menighet, kirken. Den er, og må være, en kirkelig størrelse med basis i kirken og dens nådemidler som er dåpen, ordet og nattverden. Diakonien forhold til dåpen og ordets forkynnelse er det mye og si om, men vi har ikke anledning til det nå. Diakonien hører med til kirkens kjennetegn, men ikke til kirkens vesen som er nådemidlene og forvaltningen av dem.

Det er tre saksområder som danner utgangspunktet for forståelsen av diakonien:

1. De helliges samfunn 2. Nattverden. 3. Embetet.

Kirken er de helliges samfunn hvor evangeliet læres rent og sakramentene blir rettelig forvaltet, Augustana 7.

Nådemidlene, forkynnelsen av evangeliet og sakramentforvaltningen er grunnlaget for dette hellige samfunn. Samfunnet med de hellige skaper samfunn med de hellige — de troende. Det finnes ikke noe individuelt Kristus-fellesskap. I dåpen blir du et lem på Herrens legeme som er Jesu Kristi menighet. Hvordan være lem, leve i dette fellesskapet, som er Herrens legeme — menigheten, Kol. 1, 24, Efes. 1, 22, det er utgangspunktet for en rett kirkelig diakonitenkning. Koinonia er lik fellesskap i liv og gjerning, frivillig fellesskap jordiske ting.

Koinonien er lik å ta seg av. Hvis et lem lider så lider de alle, 1. Kor. 12. Guds menighet står bak

deg. Primært er altså diakonien gitt for å styrke menigheten — brodersamfunnet — bygge dette ut. Først nådemidlene som skaper de helliges samfunn, Jesu Kirsti kirke som er et legeme, dvs. et Guds folk. Diakonien springer ut av de helliges samfunn og skal tjene dette.

Det andre er en nytenkning hva nattverdteologien angår. I nattverden trer det hellige samfunn tydelig fram. Nattverden åpenbarer en kristologisk realisme. Innkarnasjonen matraliseres. Kristus gir seg selv i elementene. Hele mennesket får del i Kristus. Legemet spiser og drikker syndenes forlatelse og sjelen hører nattverdordet og tror det, sier Luther.

Samtidig som jeg på den intimeste måte får del i Kristus, hans død og oppstandelse, ofrer jeg meg selv, mitt legeme, min sjel og mitt hjerte til ham. Jeg gir ham meg selv. Samfunnet med Kristus gir samfunn med brødrene. I den første kristetid viste diakonien seg i kjærlighetsmåltidet rundt nattverden. De fattige ble bispist. Diakonien tok hånd om dette. «Å tjene ved bordene» ble terminus tekrukus for diakonien.

Selv om ordet diakoni i det nye testamentet har en meget vid betydning, brukes det som oftest i menighetssammenheng og det går da på det å tjene — det oppbyggelige, gi åndelig føde eller oppvarming legemlig. Skildringen i Ap.gj. 6, 1—6, om organiseringen av den daglige bispising viser også at den sosiale aktiviteten hørte sammen med gudstjenestelivet. På Jesu tid hadde diakonien en liturgisk tjeneste — en tjenestefunksjon i urmenighetens gudstjeneste ved agapen og ved nattverdutdelingen. Presten innviet og diakonen delte ut. Flere av våre kirkefedre forteller om dette.

Nattverden bandt diakoni og gudstjeneste sammen. Uten feste i kirkens liv blir diakonien en sosial tjeneste og en velferdshandling som måles etter den sekulære humanitetsmål og en politisk hensiktsmessighet. Derfor skal diakonen tre frem i den gudstjenestlige forsamling med en liturgisk diakonihandling utøvet av diakoner.

Det tredje er en diakonal embetstjeneste. I Det nye testamente og i urmenigheten finner vi altså spesielle embetsbærere tildelt en spesiell tjeneste i menigheten, en diakonal embetstjeneste. Fil. 1, 1 og 1. Tim. 3, 8, 10. Tidligere tok man også med Ap. gj. 6. Man øyner en parallell-tjeneste av biskop og diakon. Diakonen hørte sammen med biskopen, og biskopen kunne man ikke tenke seg uten diakonen. Han assisterte biskopen ved nattverden. Biskopen ga oppdraget og diakonen delte ut til fattige, administrerte og organiserte hjelpearbeidet. De var biskopens ordinerte medhjelpere også hva kirketukt angår fordi han var med og forrettet nattverden. Dessuten var kirketukt og sjelesorg knyttet til hverandre. Men etter hvert utviklet det seg til å bli ett presteembete — et prestbyterembete med kultisk fullmakt fra biskopen til

å representere ham ved å være hyrde i menighetens på biskopens vegne. Diakonater ble skjøvet ut til fordel for prestbyteratet. Diakonen tråtte i bakgrunnen til fordel for presten som hadde fullmakt fra biskopen til å stå ansvarlig for nådemiddelforvaltningen. Samtidig ble kjærlighetsmåltidet løst fra nattverden og den diakonale tjeneste falt bort.

Hva så med diakonatet — diakonembetet, dvs. den spesielle diakoni.

To syn er her aktuelle. *Det første:* Embete går tilbake og avløser apostolatet, Matt. 10, og er ikke fremgått av menigheten, men hører likevel legemet til, menigheten til. En menighet er alle de hellige — og biskopene og diakonene. Den består av begge slag. Gjennom embete trer kirken frem som ordnet kulturforsamling og velgjørhetsanstalt. Embetet er ett og representert i biskopen, denne har etter urkirkelig forbilde alle embetets funksjoner. Presten representerer biskopen på sin måte og diakonen på sin. Biskopen deligerer til prest og diakon. Både prest og diakon fyller en spesiell tjeneste i det apostoliske embete som ingen annen kan fylle. (Dette syn finner vi innen svensk teologi og diakonidebatt. Hos biskop Bjarne Skard også.)

Det andre: Her er det egentlig ingen forskjell på biskop og prest. Presten er hyrde og har nådemiddelforvaltningen. Diakonen har sin spesielle tjeneste sprunget fram av menigheten. Begge er geistlige. Presten representerer det aristokratiske element, fastheten, det konstituerende, mens diakonen er det dynamiske og demokratiske, sprunget fram av menigheten — det alm. prestedømmet — og representerer menigheten. Det siste syn er nok det mest lutherske. (Det synet hadde Wilhelm Løhe, kjent luthersk prest, leder og foregangsmann for diakonien i Tyskland rundt 1850.)

Uansett hva man velger er diakonatet til for menigheten, og tjener den. Satt inn i vår situasjon: Man har et kall til diakonitjeneste, tar en kirkelig godkjent utdanning, søker en stilling som av kirken er definert som en diakonistilling og får vigsling på denne stillingen. Da er man spesiell diakon. Biskopen vigsler, dvs. bispeddømmets biskop.

Hvilke stillinger kan så defineres som diakonalt kirkelige? Til diakonivigslingen må det henføres visse bestemte funksjoner som ikke av avhengige av bestemte forhold. For den nød som kirkens diakoni møter, skifter, og diakonens sekulære utdanning må selvfølgelig også skifte. Men det bør være knyttet spesielle funksjoner til vigslingen. Diakonater må ha stabilitet og profil både i forhold til prestetjenesten og i forhold til lekmannen. Her er diakonen mye vanskeligere stillet enn presten, som har nådemiddelforvaltningen.

Det spesielle diakoni må alltid representere menigheten på en spesiell måte, nemlig ved tjenesten som bare diakonen kan ha. Har han fått en kirkelig utdanning så må det være kirkens sak å vigsle,

pålegge han/henne liturgiske oppgaver i menighetens gudstjeneste, spesiell sjelesørgrisk ansvar, prekenoppgaver (kasualprekener osv.) Dette er selvsagt enklere dersom vedkommende er menighetsdiakon. Men er vedkommende anstalt-, bedriftsdiakon eller lign. lot det seg også gjøre. Her er yttergrensene flytende. Viktig er det at man har tilknytning til menigheten og selvsagt må diakonen stå under biskopens sjelesørgeriske ansvar.

Det er viktig å fremheve at også den alminnelige diakoni springer ut fra menigheten og skal tjene den. Her tenker jeg spesielt på dem som har fått sin diakoniutdanning og som kjenner så å si det sekulære samfunns etiske konflikter og vanskeligheter i sitt arbeid. Men som ut fra sitt kall og sin overbevisning har gått inn i sekulære stillinger. Nettopp disse har krav på menighetens omsorg og støtte i et samfunn som blir stadig mer pluralistisk og sekularisert. De tjener nettopp Guds rike og Hans menighet ved å gå inn i de sekulære stillinger så sant man er seg det bevisst at her er jeg Kristi og hans kirkes representant i mitt arbeid, som kristen driver jeg alminnelig diakoni dvs. jeg skal tjene Kristus, ved å være Hans og menighetens utsending i den sekulære tjeneste jeg har gått inn i.

Foredraget fortsetter i neste nr. av «Diakonos», der Oftestad går nærmere inn på forholdet mellom diakonien og det samfunn vi lever i.

Vi skal også i det nummeret ta med en oppsummering av de debattspørsmål som kom fram i samtalen etter foredraget.

Innmeldinger - utmeldinger

Vi har siden generalforsamlingen fått følgende innmeldinger i Diakonforbundet:

Torill Førstund, Oslo, utdannet ved N.D.H.S. ansatt i Oslo Indremisjon.

Magnus Angeltveit, Dokka, utdannet ved N.D.H.S. ansatt ved Risby kurhjem, Dokka.

Rolf Skau Jakobsen, utdannet ved Filadelfia Diakonskole, Danmark, ansatt som sosialsjef i Kråkerøy.

Følgende har meldt seg ut:

Kjell Clausen, utdannet ved Diakonhjemmet 1942, sokneprest i Hjartdal.

Bjørn Eriksen, utdannet ved Diakonhjemmet 1969, kurator i Oslo kommune.

Stig Larsson, utdannet ved Diakonhjemmet 1957, overdiakon ved Veum sykehus, Fredrikstad.

**AVERTER I «DIAKONOS»
ABONNER PÅ «DIAKONOS»
LES «DIAKONOS»**